

Szinay Ildikó

A Jó Állam-koncepció értelmezése Magyary Zoltán korában és napjainkban

**Egy magyar közigazgatási ösztöndíjas
szemszögéből**

**Interpretation of Good Governance
During the Life of Zoltan Magyary
and Today**

**As Seen by a Scholarship Student Specialising in
Public Service**



„Pro publico bono”

Összefoglalás

A szerző a 2011-ben újtára indított Jó Állam közigazgatás-fejlesztési koncepció egyes elemeit veszi górcső alá, sajátos szemszögből: a kormány által életre hívott ösztöndíjprogram (Magyar Közigazgatási Ösztöndíj) ré-

SZINAY ILDIKÓ egyetemi hallgató, MSc, Nemzeti Közsolgálati Egyetem
Közigazgatástudományi Kar, Magyar Közigazgatási Ösztöndíjas
(ildikoszinay@gmail.com).

szesének és egyúttal a Nemzeti Közszolgálati Egyetem hallgatójának megvilágításában. Felhívja a figyelmet arra a fontos tényezőre, hogy a gazdaság és az államigazgatás szervesen összetartozik, sorsuk együtt alakul. A tanulmány gerince mégis az az életfilozófia, amelyet Magyary Zoltán képviselt, és amelynek mentén 2011-ben meghatározták a fejlődési irányt.

Summary

The author analyzes the elements of the Good Governance public service development concept launched in 2011 from a special point of view: that of a grantee of the Hungarian Public Service Scholarship Program announced by the government and a National Public Service University student. The attention is drawn to the fact that the economy and public administration are closely interrelated and change together. Nevertheless, the backbone of the essay is the philosophy represented by Zoltán Magyary, which was also the basis of the development defined in 2011.

TÖRTÉNELMI VISSZATEKINTÉS

Egy állam működését számos jelzővel lehet illetni. Ezeket a kifejezéseket pedig időről időre újradefiniálják. Jól csengő szavak alkotják a fogalmat, mint a hatékonyság, a közjó vagy a gazdaság működőképességének fenntartása. Utóbbi kiemelkedő szerepet tölt be az állam feladatai között, hiszen egy gyarapodásra képes állam hozzájárul az ország gazdaságának virágzásához, fejlődéséhez, a dekonjunktúra elkerüléséhez. Ez minden ország számára általános cél.

Az állam és a gazdaság közötti (kapcsolat nélküli) párhuzam egy ponton való megtörése és bizonyos mértékű összefonódása eredményes integrációt hozhat létre. Az állami beavatkozásra példaként említhető az USA és Nyugat-Európa. Az az irány, hogy Magyarország esetében a keynesi gazdaságpolitikát kell előírányozni és megteremtteni, napjainkban nagyon is helytálló. A mára világválságból lett európai válság egyik gyógymódja, hogy az állam aktív szerepet vállal a gazdasági folyamatokban, ezzel megteremtve az egyensúlyi állapotot. Ez a szerep az állam részéről állandó tervezést, szabályozást igényel. Mindez ellehetetleníti azt

az 1700-as évekbeli elképzelést, hogy visszanyúljunk az Adam Smith-féle elgondoláshoz, az éjjeliőr államként működő kormányzáshoz. A láthatatlan kéz teóriája szerint ez a fajta beavatkozás természetellenes. Bár hazánkban megjelenik az „éjjeliőr”, de csak oly mértékben, amivel a közjót szolgálja. Visszakanyarodva a keynesi megoldáshoz és a válság ke-

zeléséhez, az állam stabilizálása érdekében a fejlett országok tudatos, aktív befolyásolást alkalmaztak.¹

A megoldáskeresés aktuális téma jelenünkben, és mindig visszatérő erőfeszítés a múltban.

A válság mintegy periodikusan

Magyary Zoltán (1888–1945)

a 20. század magyar

közigazgatás-tudományának

nemzetközi hírű művelője ...

megjelenő, elkerülhetetlen rossz a történelem folyamán, amely mindig reprodukálja magát. Gondoljunk csak az 1929–33-as pénzügyi összeomlásra, vagy az 1997–98-ban jelentkező gazdasági világválságra. Ilyenkor van szükségünk reformokra és azok atyjaira, akik nevét még sok évszázad után is emlegetik, tudományos munkájuk pedig felhasználható, kezelésre alkalmazható. Korszakonként kiemelkedő tudósok, közgazdászok, államépítők, polihistorok segítik országuk működését, majd haláluk után is fontos szerepet töltenek be a nevükkel fémjelzett reformok, programok bevezetésével. Magyarország esetében ilyen a 2011-ben bemutatott reformok sokasága: a Széll Kálmán Terv, a Széchenyi Program, a Darányi Terv, közigazgatási vonatkozásban pedig a Magyary Program.

Magyary Zoltán (1888–1945) a 20. század magyar közigazgatás-tudományának nemzetközi hírű művelője, életműve számos ponton ad mintát számunkra.² „Kivételes képességű, négy idegen nyelvet beszélő, rendszerező elme lévén, személyes életútjával és tudományos munkásságával kísérletet tett arra, hogy orvosolja a közigazgatás problémáit. Átfogó reformtervet dolgozott ki, olyan új struktúrát állított fel, ami kiküszöböli a párhuzamosságokat, hatékony és gazdaságos működtetést tesz lehetővé.”³ És hogy miért volt szükség a nevével fémjelzett program elindítására a 21. században? Azért, amiért a 20. században! Válság volt, mind társadalmi, mind gazdasági értelemben. Magyary pedig rájött az összefüggésre, hogy a hatékony államigazgatás, közigazgatás jól működő gazdaságot eredményez. Egész egyszerűen fogalmazva: erős állam

erős lábakon álló gazdaság! Azonban a(z akkori) közigazgatás gyengesége tovább erősítette a gazdaság instabilitását. Ezért fontos hangsúlyozni az állam közreműködését gazdasági téren, mint ahogy az elején utaltam rá. Ha az állam nem működik jól, mint egyetlen elosztó, akkor a gazdaság sem lesz versenyképes. Ezzel összefüggésben, ha az állam aktív szerepet vállal a mindennapokban, akkor azt törvényszerűen leképezi az államigazgatás is.

Magyary ránk hagyta életművét, ami útmutatóként és példaként szolgál a több évtizedes tetszhalott állapotból felébredő ország közigazgatási reformja számára. Érthető tehát azon törekvés, hogy a megszakadt történelmi kontinuitást legnagyobb közigazgatási tudósunk szellemében próbálja helyreállítani. Ezt célozza a közigazgatás reformjának alapdokumentuma, az évente megújuló Magyary Program⁴.

Az 1900-as évek közepén Magyary tényszerű adatokkal, ábrákkal, térképpel vázolta az akkori közigazgatás helyzetét. Könyvei helyzetábrázoló és megoldáskereső művek. 2011-ben szinte hasonló problémák egzisztálása után ismét visszanyúlunk a régi módszerekhez. A kormányzat felismerte a helyzet súlyosságát, ezért követve a példát, kiadta a Magyary Zoltán Közigazgatás-fejlesztési Program 11.0-t.

A program mind megjelenésében, mind tartalmában hasonlít a tudós könyvéhez⁵. Az alapkonceptiót megőrizve (grafikai szemléltetés, helyzetelemzés, beavatkozási terület meghatározása, célok definiálása) új köntösben, korabeli stílusban lapozható. Párhuzam vonható a két írás tartalma között, annak ellenére, hogy mintegy 70 év telt el a megjelenésük között.

Magyary szakmai munkássága idején az ország komoly gazdasági válsággal küzdött. A probléma gyökere egyrészt az 1. világháború elvesztéséből és a győztesek diktálta trianoni békeszerződés következményeiből, másrészt az akkori gazdasági világválságból következett. Az ország politikusai pedig úgy határoztak, hogy a közigazgatáshoz szükséges racionalizálást leszűkítik a gazdasági takarékosagra. Magyary élesen kritizálta ezt az egyoldalú politikai szemléletet. Az általa írt tudományos munkák és közigazgatás-racionalizálás kormánybiztosaként készített kormányzati előterjesztések bizonyították, hogy a takarékoság önmagában nem vezet kielégítő eredményre.⁶ Ez megegyezik azzal a krízisállapottal, amely 2008-ban érte el hazánkat. Azonban ezzel egy időben került válságos helyzetbe a közigazgatás is. „A Magyary Program a nemzet történelmének olyan sza-

kaszában születik, amikor egyszerre van jelen a kényszer és a lehetőség. A magyar közigazgatás mind az állampolgárok megítélése, mind a mértékadó nemzetközi mérések szerint történelmi mélyponton, válságban van.”⁷ Helytálló tehát a program névadójának felismerése, miszerint a gazdasági életnek a közigazgatással számos kapcsolata van.

Magyary a modernizációs törekvések okaként az élet változó viszonyaihoz való igazodást is megjelölte. Így fogalmaz: „A közigazgatás méreteinek az a nagy megnövekedése, amely hazánkban 1870 óta lefolyt, számos ilyen részletnövekedés útján, lehet mondani, észrevétlenül történt. (...) A változó viszonyokhoz való alkalmazkodásra azonban nemcsak az egyes igazgatási ágaknak, hanem a közigazgatás egészének is szüksége van. (...) A magyar közigazgatás összes eddigi szervei közt nincs olyan, amely alkalmas volna az egész apparátus egységének gondozására, és a változó viszonyokhoz idejében és legcélszerűbben való alkalmazásának biztosítására.”⁸ Így tehát ahhoz, hogy túléljünk, majd fejlődjünk, a rendszert ki kell cserélni, meg kell újítani és frissíteni. Az ehhez szükséges átalakítások (lásd: Magyary Program beavatkozási területei) a 2011. évtől kezdve el is kezdődtek.

A következő sorok pedig már az új reformban olvashatók: A magyar közigazgatás történetét vizsgálva megállapítható, hogy jó néhány esetben is az ország megújításának, újjáépítésének egyik indítómotorja éppen a közigazgatás átalakítása, eredményes beindítása volt. Párhuzamosság fedezhető fel a 2010/11-es időszak és az 1867-es kiegyezés vagy az 1920-as konszolidáció során végrehajtott magyar közigazgatás-fejlesztés területén, ami kellő kritikával számos ponton példával is szolgálhat, figyelemmel az ország ezen időszakban elért eredményeire, így még a győztes csaták, vesztes háborúk néplélektani jelenség sem merül fel szükségképpen.

A kormányváltást követően, 2011–2012 derekán az egész közigazgatás megreformálására vállalkozott a kormány a gazdaságosság és eredményesség növelésének jegyében. Itt megint csak visszanyúlnék az 1920–30-as évek közigazgatásának korszakalkotó emberéhez, aki szerint a gazdaságosság és eredményesség céljából a szervezetátalakítások során bármely rész módosítása az egészet is érinti. Nem lehet újfajta szervezet vagy új szervezeti egységet létesíteni anélkül, hogy a már meglévőkre kihatással ne lenne. Ebből adódóan pedig egy gyökeres, a rendszer alapjaiban változást hozó újításra van szükség. Változó viszonyok idején

pedig ez elkerülhetetlen, sőt állami feladat. Magyary is hivatkozik arra a történelmi tényre, hogy pályafutása előtt mintegy 100 évet megelőzően kisebb volt a méret, és kevesebb a feladat. Azonban az idő elteltével a közigazgatás szervei megsokasodtak, a szakfeladatok ellátására szolgáló szakszervek (közintézmények, közintézetek stb.) fajtái pedig megsaporodtak.⁹ A helyzet ma sincs másképp. A fennálló, avítt rendszer nem tudta hatékonyan ellátni feladatait. A rendszerváltást követően folyamatosan elhanyagolták ennek fejlesztését, nem valósult meg a sokat emlegetett és ígért transzparencia, a költségtakarékosság és a minőség, mint a közigazgatás fokmérője.

A közigazgatási tevékenység javításának kulcsa azonban nem feltétlenül és elsődlegesen a szervezeti variációk kipróbálása, hanem a személyi állomány, a személyi tőke minőségi gyarapítása. Ezek már Lőrincz Lajos közigazgatás-tudós gondolatai, aki úgy értelmezte a szervezetet, mint a legracionálisabban felépült struktúrát, jól képzett, hozzáértő, az ügyek ésszerű és jogszerű intézésében érdekelt személyzettel.¹⁰

Ezt Magyary sem gondolta másképp. Ő is a változtatás egyik sarokkövének tekintette a közhivatalnokok személyét, akik tevékenységén valójában az egész közigazgatás eredményessége múlik. 1910-től, szakmai karrierjének, pályájának első felében, egészen 1930-ig a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumban dolgozott. Ekkor közvetlen munkatársa az akkori kultuszminiszternek, gróf Klebelsberg Kunónak. E két név jelenti a magyar tudománypolitikai rendszer alkotóit.

Magyarországon az 1920-as években a köztisztviselők között ekkor már igen sok egyszerű származású diplomás is akadt, az úri középosztály elfogadott normatív értékrendszerét alapvetően a földjét vesztett hivatalnoknemesség, a dzsentrí képviselte. E korszak „kultúr-rétegének” nevezett gárda került az akkori kormányzati célkitűzés alapvető elemévé. A szaktudás és a gyakorlat vált mérvadóvá. Kialakult a középosztály új rétege, a tudományos szakértelmiség, azaz az állami alkalmazottak új státusát képező tudományos tisztviselői kar.¹¹ Ezt a kezdeményezést öleli fel és folytatja tovább a Magyary Zoltán Közigazgatás-fejlesztési Program. Ugyanis általánosságban elmondható, hogy a 21. század elején az oktatás színvonala olyan alacsony szintre süllyedt, mely sok más tényező, mutató romlását vonta maga után. Az egyetemi képzések szervezettségével pedig javíthatóak lennének egyes versenyképességi és társadalmi tényezők.¹²

A KÖZIGAZGATÁS ÚJ ÚTJA

A fent említettekhez hasonlóan a kormány is látványos célkitűzéseket fogalmazott meg programjában. Gál András Levente, a Jó Állam fejlesztési koncepció összehangolásáért felelős korábbi kormánybiztos, a vele folytatott interjú során elmondta, hogy Magyar Zoltán iskolateremtő munkásságával a kor példaértékű és meghatározó személye volt. Élen járt a strukturált átszervezések folyamatában, ezért is a névválasztás. Bár elképzeléseit nem tudta véghezvinni a politikai ellenmozgások miatt, tevékenységével irányt mutatott.

Ezt az irányt követte a kormány a Nemzeti Közszerződési Egyetem létrehozásával. Az összevonás pedig eredményesnek bizonyult a kritikus szellemi tömeg elérése érdekében. Az intézményt először szervezetileg egységesítették (Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar, Közigazgatástudományi Kar, Rendészettudományi Kar), ezt követően pedig térbeli integrációra került sor, hogy ne csak minőségi tudást biztosítson a hallgatók számára, hanem egy magatartási mintázatot is átadjon.

Az összevonás három sorvezető szempont alapján történt. Elsősorban az egységes közszerződési életpálya kialakítása okán. Ezzel a lépéssel már a tanulás folyamatában összhangba hozzák az egységes utánpótlásképzést. További érv volt az integrált egyetem kialakításánál a három jogelőd intézmény minőségi problémái, valamint az, hogy ez idáig ezek nagyon zárványszerűen működtek. Nem volt kapcsolat a később köztisztviselői pályán elhelyezkedő egyetemi hallgatók között. Ez a megoldás egyfajta átjárhatóságot is lehetővé tesz. A rendészeti karon lehet egy olyan büntetőtudományokkal foglalkozó központot létrehozni, ami egyébként hasonló tudást át tud adni a másik két karnak. Logisztikában a honvédségi mindenekfelett áll, hiszen a legnehezebb feladatokat is megoldani képes tudásbázissal rendelkeznek. Alapjogi, alkotmányjogi, HR-szempontról pedig a civil kar a legeredményesebb. Így tehát a háromból mindenhol a legerősebbet fejlesztik, ezért az általános szellemi színvonal is nőni tud. A karok közelsége pedig megalapozza azt az egységet és magatartási formát, ami a későbbiekben együttműködve, munkájuk kapcsolódási pontján is hasznosítható. A civil területen a katonaság, a hazaszeretet nem volt elégséges. Cinizmus, hanyagság volt megfigyelhető. Ezért nem árt, ha látnak embereket, akik arra tesznek esküt,

hogy az életük árán is megvédik a hazát. Ez a pozitív példa oda-vissza működik; a katonák elsajátíthatják a civilek hozzáállását az igazgatás-szervezés területén. A közös kampusz helyszínéül a hatalmas, zöld területtel rendelkező Ludovika szolgál. A hely szelleme pedig fokozza azt a találékonyságot, hogy mindezt az egyik legpatinásabb területen valósítják meg, ahol 1872 óta a magyar katonai elit is tartózkodott.¹³

Az imént említett minőségbeli és morális problémák kiküszöbölésére törekedett a kormány a közszolgálati etikai kódex bevezetésével. A köztisztviselői karrier egyfajta morális mélypontot ért el a 21. század elejére. Mind ez idáig nem voltak meghatározva bizonyos magatartási szabályok, mint például a korrupció elkerülése vagy az együttműködés fogalma. A lefektetett szabályok mértéket fejeznek ki, segítik a köztisztviselők példamutató munkahelyi és azon kívüli viselkedését. A hazát, a nemzetet szolgálják, és abból a legtöbb etikai, magatartási mintázat levezethető. A kódex szabályainak követése pedig nemcsak az állam szolgálatában tevékenykedők presztízsének védelme érdekében született, hanem egyértelműen az állampolgárok rég elvesztett bizalmának visszanyerésére irányul. Értelemszerű, hogy a kettő szorosan összefügg. Ez a kezdeményezés tehát már túlmutat Magyary elképzelésein. Idejében sem egységes szabályzat, sem egységes fegyelmi szabályzat nem létezett. Bár könyvében lefektette a közhivatalnokok kötelességeit és jogait, mint a hűség, az erkölcsös élet, de ilyen egységes és átfogó gyűjteményt nem készített.

Magyary Zoltán műveiben nem tesz említést arról, hogy milyen fontos az állampolgárok visszajelzése a működtetett rendszerről. A Magyary Program ösztönzi az embereket arra, hogy aktívabban vegyenek részt az állam tevékenységében, azt érdemben véleményezzék, javaslatokkal segítsék.¹⁴ Egy konzultatív országban élünk, ahol az állampolgárok részéről a visszacsatolás éppolyan fontos, mint a megvalósítandó cél.

Brit mintára („Spending Challenge”) a magyar „Jó Állam Fórum” által biztosított internetes konzultációs lehetőség keretében a mi közigazgatásunk működését illetően a kormány kifejezetten igényli bármely laikus állampolgár felvetéseit, javaslatait, milyen módon racionalizálnák a már meglévő szervezetrendszer.¹⁵ A fórumra beérkező észrevételeket a

Mind ez idáig nem voltak meghatározva bizonyos magatartási szabályok, ...

Nemzeti Közszerológáti Egyetem hallgatói, oktatói dolgozták fel, sok esetben válaszolták meg a felmerült kérdéseket. Itt visszakerpcsolnék arra a minőségi oktatásra, ami Magyarországon égető és sürgős kérdés. Egy ilyen fórumon való aktív munka igényli a mindennapi tájékozottságot, szaktudást. Az észrevételek érdemi megválaszolása pedig kiváló gyakorlatot és ismeretet ad át azoknak a tanulóknak, akik egyetemi éveik alatt erre szakosodtak. Jó elképzelés, hogy bevonják őket, és mintát kapnak a későbbiekre nézve, amikor a jövőben ügyfél-ügyintéző viszonyban végzik munkájukat.

Egy tudásalapú ország létrejötte során azonban mérőföldkő a személy-állomány összetételének megválogatása. A kvalitatív eredmények javítását már a közhivatalnokok kiválasztásánál célszerű elkezdni. Magyar tanulmányából kiderül, hogy az 1900-as évek első felében az állások jelentős részét nyilvános pályázat nélkül (kéz alatt) töltik be, úgyhogy arra csak a beavatottak pályázhatnak. A tehetségvizsgálat kevés állásnál nyert alkalmazást. Erre a problémára könyvében kereste a megoldást, sorakoztatta fel a lehetőségeket (próbaszerológát, nyilvános pályázat). Már akkor felhívta a figyelmet, hogy a pályázók tárgyi szempontok szerinti osztályozása és rangsorolása nélkül a politikai, családi és baráti összeköttetés könnyen érvényesül.¹⁶ A 2010-ben útjára indított Jó Állam-koncepció kiemelten fontos célul tűzte ki a közszerológátban foglalkoztatott szakember-utánpótlás biztosítását, akik megfelelően képzettek, szakmailag elhivatottak, gyakorlati tapasztalattal rendelkeznek, és elkötelezettek. Amiről Magyar írt, azt a jelenlegi kormány megvalósította. 2010-ben elindítottak egy olyan ösztöndíjprogramot, amely többfordulós pályázat útján a legtehetségesebb fiataloknak biztosít gyakorlati időt.

A Magyar Közigazgatósi Ösztöndíj lehetőséget biztosít az egyetemről közvetlenül kikerülő pályakezdő, idegen nyelveket jól beszélő eminens hallgatók számára, hogy adott minisztériumban, háttérintézményben, kormányhivatalban kezdhessék el pályájukat. A program egyik része egy két hónapos külföldi gyakorlat. A kezdeményezést tekinthetjük egy megtérülő befektetésnek, ha azt látjuk, hogy a magyar közigazgatózás számos területe rendkívül provinciális. A nyelveket beszélő, ténylegesen a külföldet is figyelni képes, tájékozott munkaerőre van szükség a közigazgatózásban. A tanulmányút során az ösztöndíjasok tapasztalatot gyűjthetnek, ahogy tette azt számos jogtudós (pl. Csemegi Károly, Concha Győző) annak érdekében, hogy eltérő modelleket, eltérő jogrendszerre-

ket tanulmányozva itthon is valami újat, jobbat teremtsenek a későbbiekben.

A program elindítása a sokat hangoztatott leépítésnek ugyan ellentmond, azonban ez a személyzeti frissítés egy olyan elenyésző, minimális betáplálás a maga 150 főjével (az előző program létszáma: 250 fő), hogy fel sem merül a kérdés, hogy ilyen minőségű emberekre ne legyen szükség. Ezért a sikerre való tekintettel már második éve indult el a program országosan. Az ösztöndíj megalapozza egy jövőbeni, kiváló szaktudással rendelkező közigazgatási gárda létrejöttét, ahol a kulcsszerep a szakértelem és az elhivatottság. Azt a célt szolgálva, hogy visszaszerzik a közigazgatás rangját, hozzásegítve ezzel az erős és hatékony állam létrejöttét.

Ennek megvalósításához pedig még valamire elengedhetetlenül szükség volt. Magyary szavaival élve: „Alkotmányunk reformjára van tehát szükség, hogy közigazgatásunkat a kor színvonalára emelhessük.” Könyvében leírta, hogy „közigazgatásunk válsága az alkotmány válsága”. A közigazgatásnak számos részletproblémája volt már abban az időben is, aminek gyökere lenyúlik azokig a szervekig, amelyeknek jogállása az alkotmányban gyökerezik. Ez mutatja az alkotmány és a közigazgatás szétválaszthatatlanságát¹⁷. A problémával 70 évvel ezelőtt is szembesült a kormányzat, hogy az akkori alkotmány az 1848. évi viszonyokra volt szabva. Ez a párhuzam a múlt és a jelen eseményei között ismét tapasztalható. 2012-ig szintén egy több mint 60 éves alkotmány várt megújulásra. Az alaptörvény pedig magával hozta a közigazgatási területeket érintő főbb változásokat is. Ezenkívül még kiemelten fontos az önkormányzati reform és az igazságszolgáltatási stratégia, így tehát ezzel a 3 prioritást élvező reformcsomag alkot egységet a Jó Állam fejlesztési koncepció megvalósításában.

Lőrincz Lajos szavait idézve: „A közigazgatást mindenekelőtt stabilá kell tenni, hogy képessé váljon a reá háruuló változó feladatok elvégzésére. Számolni kell azzal, ezt a közelmúlt történelme is igazolja, hogy szilárd, bejártott üzemelésű közigazgatás nélkül, ahol a személyzet kiválasztása a képességeken nyugszik, a legjobb politikai elképzelés is kudarcra van ítélve.” Én mindezt kiegészíteném a Magyary elképzeléseit megvalósító 2011. évi közigazgatás-fejlesztési program célkitűzéseivel. A program azt jelzi, hogy valami kezdetét vette a magyar közigazgatásban. A reformok önmagukban mindig a fejlődést, a növekedést irányozzák elő. Azonban ezek megvalósítása jelent igazi kihívást. Kormányok

belebukhatnak, állampolgárok tiltakozhatnak, de azt mindig szem előtt kell tartanunk, hogy a közjó érdekében cselekedjünk, *Pro publico bono!*

JEGYZETEK

- ¹ Lentner Csaba: *Újjászervezett gazdaságpolitikák kora*. In: Tóth Gy. László–Lentner Csaba–Zárug Péter Farkas: *Kik támadják Magyarországot és miért?* Kairosz Kiadó, Budapest, 2012, 136–144. o.
- ² Navracsics Tibor: *Magyary Zoltán közigazgatás-fejlesztési program* (MP 11.0). 2011, 4. o.
- ³ Órfi József: *Üzenet Magyarától. Magyary Zoltán (1888–1945)*. Köszölgálat, II/6., 2012. június, 12. o.
- ⁴ Uo.
- ⁵ Magyary Zoltán: *Magyar közigazgatás*. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest, 1942.
- ⁶ Gellén Márton–Hosszú Hortenzia: *Államszerep válság idején*. Magyary Zoltán emlékkötet, Complex Kiadó, 2010, 21. o.
- ⁷ *Magyary Zoltán Közigazgatás-fejlesztési Program* (MP 11.0). 2011.
- ⁸ Magyary, i. m.
- ⁹ Magyary, i. m. 372–374. o.
- ¹⁰ Lőrincz Lajos: *Modern állam, hatékony közigazgatás című tudományos ülés*. BCE-KIK, Budapest, 2010. november 17.
- ¹¹ T. Kiss Tamás: *Állami művelődéspolitikai az 1920-as években*. Mikszáth Kiadó, Budapest, 1998.
- ¹² Lentner Csaba: *A polgári Magyarország új típusú versenyképességi tényezői*. Polgári Szemle, 2008. június.
- ¹³ Interjú Gál András Leventével, a Jó Állam fejlesztési koncepció összehangolásáért felelős korábbi kormánybiztossal (2012. május 10.).
- ¹⁴ Lentner Csaba: *Gondolatok Mezey Gyula Közigazgatási menedzsment című könyvéről*. Polgári Szemle, 2012/1.
- ¹⁵ Uo.
- ¹⁶ Magyary, i. m. 26. o.
- ¹⁷ Uo. 639. o.

TOVÁBBI FELHASZNÁLT IRODALOM

228/2011. (X. 28.) Korm. rendelet a Magyar Közigazgatási Ösztöndíjról.